

Л. О. Глухова

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СТРУКТУРА КОНЦЕПТУ «ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ» У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Розглянуто особливості вербальної репрезентації концепту «Освітній менеджмент» у сучасній англійській мові, проаналізовано його фреймову структуру та виділено слоти, що формують базовий шар аналізованого концепту.

Ключові слова: освітній менеджмент, концепт, фреймова структура, слот.

Рассмотрены особенности вербальной репрезентации концепта «Образовательный менеджмент» в современном английском языке, проанализирована его фреймовая структура и выделены слоты, которые формируют базовый слой анализируемого концепта.

Ключевые слова: образовательный менеджмент, концепт, фреймовая структура, слот.

The peculiarities of verbal representation of the concept «Educational Management» have been considered, its frame structure has been analyzed and the slots, which form the basic layer of the concept under review, have been singled out.

Key words: educational management, concept, frame structure, slot.

Освіта – це одна з найважливіших складових сучасного суспільства, процес розвитку та покращення якої відбувається майже безперервно. Ці зміни знаходять своє відображення і в мові, – з'являються нові поняття, а старі набувають нових значень.

Фіксуванням процесів, що приводять до змін у структурі освіти, організації навчального процесу, методах керування навчальним закладом та іншими аспектами освітньої діяльності, займається досить новітня галузь знань – освітній менеджмент, що протягом останніх років усе більше привертає увагу дослідників своєю складністю і в той же час різноманітністю й багатоаспектністю.

Вивченню поняття «освітній менеджмент» присвячено велику кількість праць зарубіжних, російських та українських дослідників. Однак загальної та однозначної думки про те, що саме містить у собі поняття «освітній менеджмент», і досі не існує. У працях дослідників розглядаються поняття «освітній менеджмент» із різних поглядів; наголошуються на тому, що це поняття поєднує в собі педагогічні та психологічні (Ф. Декер, М. Певзнер та ін.), соціальні та економічні (П. Друкер, В. Смолей та ін.), маркетингові аспекти та аспекти менеджменту (А. Барановський, Х. Гайслер та ін.), що характеризують освітній менеджмент як нову галузь науки, як комунікативний процес, як функцію, пов'язану з виконанням управлінських дій, та як мистецтво управління.

Що ж стосується лінгвістичного аспекта зазначеної проблеми, то цим не займалися раніше. Саме в цьому полягає **актуальність** даної роботи.

Спільною рисою згаданих досліджень сфери освітнього менеджменту є те, що поняття «освітній менеджмент» охоплює закономірності, принципи, функції та методи управління освітніми процесами та системами [2, 25], а також поняття, що пов'язані з управлінськими прийомами, спрямованими на якісну реалізацію послуг освіти, із принципами стандарту освіти та підвищення ефективності освітнього процесу, структурою вищого навчального закладу, плануванням та реалізацією його навчальної та дослідної діяльності [4]. Крім того, концепт «освітній менеджмент» також містить у собі такі складові, як апарат керування, методи керування, адміністрування, фінансова діяльність, міжнародне співробітництво та ін.

За результатами досліджень російських учених [7, с. 405] можемо стверджувати, що семантичне поле наведеного концепту містить у собі такі значення, як зміст та шляхи реалізації освітнього процесу, процес трансляції та формування колективного та індивідуального знання, а також значення економічно доцільного, раціонального управління даним процесом, його організацією, маркетингом та позиціонуванням на ринку освітніх послуг.

Подібне значення вкладають в поняття «освітній менеджмент» німецькі вчені, які розглядають його як «управління організацією через економічно та педагогічно доцільно організований процес навчання персоналу» [7], у той час як в англо-американській свідомості концепт «освітній менеджмент» асоціюється з управлінням та керівництвом освітнім закладом [10; 11].

Метою дослідження є виявлення способів вербальної репрезентації концепту «освітній менеджмент» та розкриття його фреймової структури. **Предметом** статті є лексичні одиниці, які об'єктивують концептуальні ознаки поняття «освітній менеджмент». **Завдання** наукової розробки – виявити засоби вербалізації концепту «освітній менеджмент» на основі його понятійного апарату.

Слід зазначити, що дослідженню концептів присвячена величезна кількість робіт, серед яких найбільш відомими є наукові праці Ю. Д. Апресяна, Н. Д. Арутюнової, Н. Н. Болдирева, С. Г. Воркачова, В. З. Дем'янкава, Є. С. Кубрякової та ін. Беручи до уваги особливості концепту як лінгвістичної одиниці, які були виділені лінгвістами, ми, услід за О. Кубряковою, під концептом розуміємо «оперативну одиницю пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку, всієї картини світу, квант знання»; найважливіші концепти, на думку дослідниці, виражені саме в мові [5, с. 92–93]. Крім того, як зазначає Ю. С. Степанов, концепт є невід'ємним та ключовим елементом культури; це те, у вигляді чого культура входить до ментального світу людини [8, с. 43].

Варто зауважити, що в лінгвістичній літературі існують два напрями, у рамках яких розглядаються та аналізуються взаємовідносини між *концептом* та *поняттям*. Представники першого напрямку (В. І. Карасік, Г. Г. Слишкін, В. А. Маслово, М. В. Піменова, І. А. Стернін та ін.) стверджують, що термін *концепт* є ширшим, аніж термін *поняття*, вони ототожнюють термін *концепт* із чимось більшим за обсягом та більш загальним. Що стосується терміна *поняття*, то він асоціюється із чимось частковим. Представники другого напрямку (М. В. Нікітіна, А. П. Бабушкін, А. О. Худяков та ін.) мають абсолютно інше бачення цього взаємозв'язку. Вони ототожнюють терміни *концепт* та *поняття*, вважаючи, що вони синонімічні. У нашому дослідженні ми дотримуємось другої точки зору.

Як фактичний матеріал було відібрано близько 250 лексичних одиниць, які вербалізують поняття освітнього менеджменту в Оксфордському університеті, який, згідно з рейтингом 2011-2012 рр., представленим рейтинговою системою *The Times Higher Education* [12], посідає перше місце серед університетів Європи. Як матеріал для порівняння особливостей фреймової структури, вербалізації та когнітивного усвідомлення концепту «освітній менеджмент» було також обрано лексичний матеріал ще з трьох провідних вищих навчальних закладів Великої Британії (*University of Cambridge, Imperial College London, University College London*) та п'яти вищих навчальних закладів Сполучених Штатів Америки (*California Institute of Technology, Stanford University, Harvard University, Massachusetts Institute of Technology, Princeton University*).

Проаналізований фактичний матеріал дозволяє стверджувати, що концепт «освітній менеджмент» являє собою складне ментальне утворення та є доволі об'ємним. Крім того, його парадигму формують інші компоненти – менші за обсягом концепти. Тому ми вважаємо, що для опису структури та виявлення особливостей лексичної репрезентації концепту «освітній менеджмент» у сучасній англійській мові доцільним буде використовувати методологію фреймової семан-

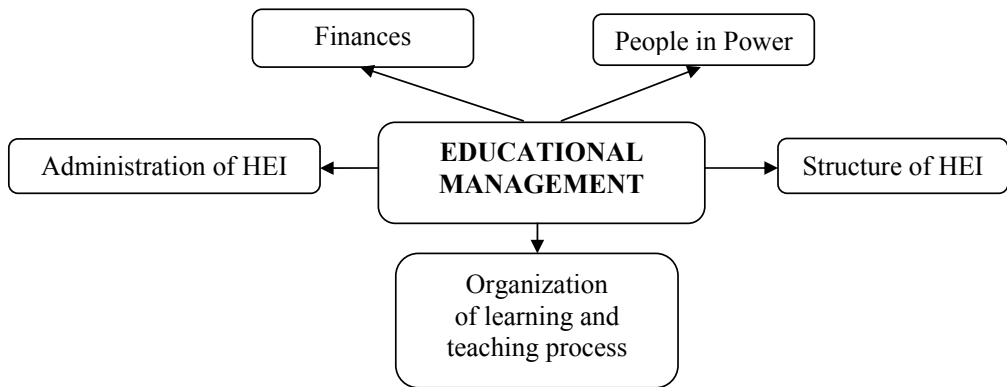
тики Ч. Фїлмора. За визначенням Т. ван Дейка, фрейми є «одиницями, що організовані «навколо» певного концепту та містять основну, типову та потенційно можливу інформацію, яка асоціюється з тим або іншим концептом» [4, с. 16].

Що стосується його структури, то фрейм складається з «верховинних вузлів, які містять завжди актуальну для наведеної ситуації інформацію, та термінальних вузлів, або слотів, які заповнюються інформацією з конкретної ситуації та являють собою субфрейми» [5, с. 289–290].

Слоти, що формують базову структуру концепту, а також його ядро, становлять концептуальне поле – фрейм. Концептуальне поле концепту «освітній менеджмент» – система назв слотів та лексичних одиниць, що їх формують. Структура фрейму або концептуального поля концепту «освітній менеджмент» являє собою свого роду сферу, у центрі якої знаходиться ядро, що об'єктивується в сучасній англійській мові за допомогою лексем, які лежать на периферії [3].

На основі проаналізованого фактичного матеріалу ми побудували схему фреймової структури концепту «освітній менеджмент» та виділили всередині неї 5 слотів, які утворюють базову структуру концепту «освітній менеджмент»: «**Administration of the Higher Educational Establishment (HEI)**», «**People in Power**», «**Structure of HEI**», «**Finances**», «**Organization of learning and teaching process**».

Схематично фреймову структуру концепту «освітній менеджмент» можна представити таким чином:

Аналіз фактичного матеріалу показав, що найчисленнішим (близько 50 лексичних одиниць) за кількістю лексичних одиниць, що його репрезентують, є слот «**Organization of learning and teaching process**», представлений такими лексемами, як *academic year, core curriculum, term, admission, extracurricular clubs, syllabus, guideline, classes, academic disciplines, examinations, part-time courses, tutorials, seminars, lectures* та ін. На наш погляд, таку велику кількість лексем можна пояснити тим фактом, що вони є універсальними, тобто використовуються в тому ж самому значенні не тільки в Оксфордському університеті, але й в інших вищих навчальних закладах як Великої Британії, так і Сполучених Штатів Америки у всіх проаналізованих вищих навчальних закладах.

Значно менше поширеним є слот «**People in Power**» (близько 30 лексичних одиниць), який представлений в англійській мові такими лексемами, як *chancellor, vice-chancellor, pro-vice, proctor, chairman of the Congregation, principal, warden, formal head, titular figure, observer, administrative staff* та ін. Лексеми, що вербалізують цей слот, є особливістю Оксфордського університету. Більшість із них (*chancellor, pro-vice chancellor, proctor, warden, principal*) не збігається з лексичними одиницями, які вербалізують ті самі поняття в інших досліджуваних університетах. Так, поняття «голова вищого навчального закладу» об'єктивується в понятійному апараті Оксфордського університету за допомогою лексеми *Chancellor*

(яка є типовою для британської свідомості), у той час як в американських університетах те ж саме значення передається за допомогою лексичної одиниці *President* [1, 11].

На основі проаналізованого матеріалу можна стверджувати, що слот «*Administration of HEI*» (близько 25 лексем) репрезентований такими лексичними одиницями, як *Congregation, Convocation, Privy Council, central University administration, University Council, Council Secretariat, Governing Body, policy-forming body, Faculty Board* та ін. Особливий інтерес у цьому слоті являють собою такі лексеми, як *Congregation*, яка є особливою рисою британської свідомості та не використовується в лексичі, що вербалізує поняття вищої освіти, у проаналізованих вищих навчальних закладах Сполучених Штатів Америки, та *Convocation*, яка є реалією лише Оксфордського університету.

У свою чергу ключовими словами-репрезентантами слоту «*Finances*» є такі лексеми (близько 20): *budget, treasurer, principal bursar, Finance Committee, public funds, annual budget, research grant, scholarship, investment strategy, endowment, financial strategic plan* та ін. У такому самому значенні вони вживаються не тільки в інших британських вищих навчальних закладах, лексику яких було обрано для проведення представленої дослідження, але й в американських вищих навчальних закладах.

Що стосується наступного за обсягом лексичного матеріалу (близько 20 лексичних одиниць), що його вербалізує, слоту «*Structure of HEI*», то він актуалізований у сучасній англійській мові за допомогою таких лексем, як *faculty, department, institute, school, division, academic divisions, laboratory, research centre* та ін., які є загальними для всіх проаналізованих вищих навчальних закладів.

Таким чином, фреймовий аналіз репрезентації концепту «освітній менеджмент» показав, що він актуалізується в сучасній англійській мові за допомогою значної кількості лексичних одиниць, які являють собою основний фонд понятійного апарату даної галузі. Базова структура концепту «освітній менеджмент» є майже універсальною для всіх проаналізованих вищих навчальних закладів Великої Британії та Сполучених Штатів Америки, і майже всі виділені слоти об'єктивуються в різних варіантах сучасної англійської мові за допомогою одних і тих самих лексичних одиниць. Дослідження фактичного матеріалу також дозволило зафіксувати інші лексичні засоби, за допомогою яких концепт «Освітній менеджмент» вербалізується в мові. На нашу думку, вони ілюструють периферію фреймової структури представленої концепта, яка, як і базова структура та поняття, що входять до її складу, потребує подальшого дослідження.

Бібліографічні посилання

1. Анисимова А. И. Становление европейского английского [EuroE] (на материале вербализации концепта «глава университета») / А. И. Анисимова // Англїстика та американїстика : зб. наук. пр. ; ред. кол. : А. І. Анісімова (головн. ред.), Т. М. Потніцева (заст. головн. ред.) [та ін.]. – Д., 2012. – Вип. 9. – С. 8–12.

2. Барановский А. И. Образовательный менеджмент: актуальные процессы становления / А. И. Барановский // Современные наукоемкие технологии. – 2008. – № 1. – С. 25–28.

3. Дейк Т. А. Ван. Язык, познание, коммуникация / Т. А. Ван Дейк. – М., 1989. – 311 с.

4. Князев Е. А. Кадры управления в высшем образовании как приоритет для устойчивого развития высшей школы / Е. А. Князев. – М., 2001.

5. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова и др. – М., 1997. – 245 с.

6. Минский М. Остроумие и логика когнитивного бессознательного / М. Минский ; пер. с англ. М. А. Дмитриевой // Новое в зарубежной лингвистике. Когнитивные аспекты языка. – М., 1988. – Вып. XXIII. – С. 289–290.

7. Петряков П. Научные подходы к образовательному менеджменту как междисциплинарной области знаний и практике управления образовательными систе-

мами / П. Петряков, М. Певзнер // *Hochschule und Schule in der internationalen Diskussion: Chancen und Risiken neuer Entwicklungen* / O. Graumann, M. Pevzner, M. Rudolph, I. Diel. – Baltmannsweiler, 2010. – С. 401–416.

8. Степанов Ю. С. Константы: словарь русской культуры : 2-е изд., испр. и доп. / Ю. С. Степанов. – М. : Академ. проект, 2001. – 590 с.

9. Gütl B. Bildungsmanagement / B. Gütl, F. M. Orthey, S. Laske. – München und Mering, 2006.

10. Fosker N. Leading and managing education: International dimensions / N. Fosker, J. Lumby. – L., 2003.

11. Peters T. R. Waterman. In search of excellence / T. R. Peters.–N.Y.,1983.

12. Top Universitites in Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings.

Надійшла до редакції 9.11.2012 р.

УДК 811.111'37'42

Т. В. Колісниченко

Буковинський державний фінансово-економічний університет

СЕМАНТИЧНА СПОЛУЧУВАНІСТЬ ДІЄСЛІВ-КОНВЕРСИВІВ У ФІНАНСОВОМУ ДИСКУРСІ

Стаття спрямована на вивчення суми всіх можливих елементів, які оточують дієслова-конверсиви у реченні. Дослідження сфокусовано на семантичну сполучуваність дієслів-конверсивів у структурі фінансового дискурсу.

Ключові слова: сполучуваність, дієслова-конверсиви, дистрибуція, дистрибутивний аналіз, синтаксична конструкція, лексико-семантичне поле, семантична обмеженість.

Статья направлена на изучение суммы всех возможных элементов, окружающих глаголы-конверсивы в предложении. Исследование сфокусировано на изучение семантической сочетаемости глаголов-конверсивов в структуре финансового дискурса.

Ключевые слова: сочетаемость, глаголы-конверсивы, дистрибуция, дистрибутивный анализ, синтаксическая конструкция, лексико-семантическое поле, семантическое ограничение.

The present work aims at analyzing the sum of all possible surrounding elements of converse verbs. The semantic combinatory of converse verbs in the structure of financial discourse is studied.

Key words: combinatory, converse verbs, distribution, distribution analysis, syntax analysis, syntax construction, lexico-semantic field, semantic restriction.

Стаття спрямована на аналіз семантичного оточення дієслів-конверсивів у структурі речення у фінансовому дискурсі, який трактується нами як когнітивний процес представників фінансової сфери, що реалізується сторонами у конкретних комунікативних, соціальних і прагматичних ситуаціях, об'єднаних спільністю цільового завдання «*надавати фінансову допомогу – отримувати фінансову допомогу*».

Актуальність дослідження полягає у визначенні функціональної семантики дієслів-конверсивів у фінансовому дискурсі.

Функціональні властивості лексем реалізуються в їхніх дистрибутивних властивостях, саме тому для дослідження функціонування дієслів-конверсивів у структурі дискурсу звернено увагу на дистрибутивний аналіз.